

den támogatás, minden segélynyújtás a szükségben, minden tanítás, melyet kaptak, közvetlenül tőlem indult ki. Kezem a kezükben, szemem a szemükön nyugodott. Könnyeim összefolytak az övéikkel, mosolyom kísérte az övéiket. Nem a világban voltak, nem Stanzban voltak, hanem nálam voltak és én náluk voltam. Nem volt semmim, nem volt háztartásom, nem voltak barátaim, nem voltak szolgálaim, csak ők voltak az enyéim.“

Gondolható, hogy Pestalozzinak, ki fönti vallomása szellemében élve, a levél további szakaszaiban behatóan elbeszéli és leírja egész nevelői és tanítói eljárásának részleteit, ki ezekben az „álmai“-ban élt, mily nehezére esett, mily fájdalmat okozott, hogy amikor oly közel hitte magát álmainak teljesüléséhez, el kellett hagynia Stanzot.

Ha nem volna telve Pestalozzi levele leggyakorlatibb nevelői tevékenységének s az eljárás legaprólékosabb fogásainak tanulságaival, akkor is csak maga az az apostoli szellem, mely átleng rajta, mindenkorra a klasszicitás becsét biztosítaná ez alkotásának.

Minden nevelőnek, most már minden magyar nevelőnek örök tanulságul egyszer el kellene olvasni a stanzi levelet.

Gyulai Agost.

IRODALOM.

Stuhlmann Patrik dr.: *Az ifjúkor lélektana.* (Scientia amabilis.) (Szent István Könyvek. 106.) Budapest, 1933. Szent István-Társulat. (8-r., 178 l.)

Bár Spranger *Psychologie des Jugendalters* című művében már 1924-ben teljes mértékben ráirányította a figyelmet az ifjúkor lélektanára s megindította e speciális pszichológiai érdeklődés magyaránú fejlődését, azért tudományos irodalmunkban a legújabb időkig hiányzott e tárgykörbe tartozó ismereteink önálló és eredeti összefoglalása magyar tudós tollából s egyedül a bécsi Charlotte Bühler *Das Seelenleben des Jugendlichen* című németnyelvű művének fordítására voltunk utalva, melyet Várkonyi Hildebrand készített 1925-ben. Az 1933. esztendő magyar könyvtermésében azonban egyszerre két feldolgozása jelenik meg ezeknek az ifjúkor pszichológiájára vonatkozó vizsgálódásoknak: Marczell Mihálynak *Az ifjúság lelkevilága* című könyve és Stuhlmann Patriknak címbeli munkája.

Stuhlmann könyve a tárgyat rajongva szerető tudós, az egész életét az ifjúság szerető gondozásának szentelő tanár lelkes bevezetésével indul meg, elhódítva a gyermekpszichológia részére a *scientia amabilis* elnevezést, mely eddig a növénytan számára volt lefoglalva. Szerzőnk maga jelöli ki nemcsak a források gazdag világát, melyből az ifjúkor pszichológusának a legnagyobb szorgalommal és szakértelemmel merítenie kell, hanem egyúttal programját és kritériumait is annak az odaadó munkának, mely az ezekkel a kérdésekkel foglalkozó kutatóra vár. Aki ehhez az ismerethez kíván jutni, annak tanulmányoznia kell az elemi lélektant, a típusok pszichológiáját, a lélek-

analízist, a szóbeli és írásbeli ankétok idevágó adatait, a gyermekek és ifjak kedvence olvasmányait, művészi alkotásait, naplóit, költeményeit, önéletrajzeit, az örökléstant, a patológiát, az etnológiát, önnönmagát, végül sokat és szeretettel kell foglalkoznia az ifjúsággal. Önnönmagát azért tanulmányozza — úgymond —, mert az ért meg mást, aki magát jól ismeri. „Shakespeare azért lehetett *myriad minded man*, mérhetetlen értelmű ember, mások lelkét csodálatosan feltáró elme, mert a maga benső világának minden mozzanatával tisztában volt.“

Mindezen eszközök felhasználása mellett a zsenge és a serdülő lélek rejtelmeibe való behatolás egyáltalában véve nem könnyű munka. Szerzőnk azonban az idevonatkozó vizsgálódási anyag teljes ismeretével fölfegyverkezve, a középiskolai tanulótság soraiban helyet nyerő gyermekek, serdülők és ifjak többévtizedes gyakorlati tanulmányozása alapján tisztában van jellemvonásaikkal s valóban rendszeres monográfiát adott a jelzett életszakaszok pszichológiájáról.

Tiszteletet keltő szerzőnkben az idevágó igen nagy irodalomnak, úgy a hazai, mint a német, angol, francia és olasz szaktudomány ezirányú termékeinek teljes ismerete, minek alapján tökéletesen uralkodik is tárgyköre anyagán. Nagy szolgálatot tesz neki fejtegetései során a számos példa és adat, melyet saját személyes tanári és nevelői tapasztalatainak köréből merít. Ez teszi könyvét igen használhatóvá a gyakorlati pedagógus részére akár a test, az érzéklés s az emlékezet fejlődése, akár a képzelet, figyelem, értelem kialakulása, akár az érzelmi élet vagy az ösztön és akarás témáinak vizsgálódásába merül. Fejtegetései nagyon sok gyakorlati nevelői tanácsot tartalmaznak, ezinte önkénytelenül is, mikor általános tételek megállapítását egyes esetek elemzéséből, mintegy induktív módszerrel vezeti le. Különös gondot fordít arra, hogy reálisan világítsa meg azt a nagy szerepet, mely a játéknak, a tornának, a sportnak, a turistaságnak, az ifjúsági élet e kedvelt mozzanatainak osztályrészülnél jut a lelki élet alakításában. Mi magunk természetszerűnek és okosnak tartjuk azt a mérsékelt felfogást, mely e témakör taglalásában szerzőnket jellemzi. Minden túlzástól tartózkodik e mozzanatok értékelésében, holott e bölcs mérsékletet a sport divatának bizonyos abnormitásaival („sportörület“) szemben, a hipersport mai világában éppen nem mondhatjuk gyakorinak, sem opportunusnak s a tömegek előtt népszerűnek sem.

Sokunknak s legyünk büszkéik rá, ha e sokak közé tartozunk, rokonszenvesebbek azok a fejtegetések, melyekben szerzőnk az ifjúság szellemi tornáiról szól, az ifjúsági olvasmányoknak és irodalmi próbálkozásoknak jelentőségéről a scientia amabilis szempontjából. Ez a fejezet a beleszótt számos példával és személyes megfigyeléssel, többek közt Mécs László ifjúkori fejlődésének rajzával, a könyv legérdekesebb részleteinek egyikévé válik.

Külön terjedelmes szakaszt szentel szerzőnk az ifjúság szociális fejlődésének, azoknak a lelki mozzanatoknak, melyek a közösséggel fűzik össze a felnőttek társadalmának leendő tagját. Az ifjúság és a közösség viszonyának rajzában új megfigyeléseket és eszméket kapunk a barátság szerepéről és a

közös élet két legfőbb erényének, az igazságosságnak és a jóakaratnak kialakulásáról az ifjú lélekben. Természetesnek találjuk, hogy a szociális érzés nevelésében különösen nagy szerepet játszik a környezet és a példaadás. A társas erények melegágya, első iskolája a család. Erőteljes nép és állam-nincs szilárd és emelkedett szellemű családok nélkül.

Nem kevésbé fontosnak látja azonban Stuhlmann Patrik a munka jelentőségét és szentségét az ifjú léleknek mentől tökéletesebbé fejlődésében. Azért a munka neveléstani apoteózisát adja VIII. fejezetében s igazolja, hogy amennyiben a munka etikai szükségé és nélkülözhetetlensége vitán felül áll — ami kétségtelen —, az ifjúságnak szorgalmas és hasznos fáradozásra nevelése az iskolának elsőrendű kötelessége.

Az ifjúság erkölcsi fejlődésére s a nemi élet kérdéseire, továbbá az ifjúság vallási fejlődésére vonatkozó fejtegetések, a pályaválasztás problémájának boncolása, a fiú- és leánytípusok ismertetése, az ifjúkor jelentőségének és értékének s végül — hogy a tárgykörre vonatkozó ismereteink a negatív oldalról is meg legyenek világítva — az ifjúkori fejlődés rendellenességeinek taglálása fejezik be a tartalmas könyvet, mely mélyreható elemzéseinek, tanulságos példáinak és adatainak sokaságával az ifjúkort és az ifjúságot a maga teljes valóságában tárja elénk. Nem zavartalan látvány az ifjú lélek fejlődése, de nem is kétségbeejtő. Olyan, mint a teremtet dolgok mindegyike. S mikor az ifjúságot, az ifjúkor lelki életét nem mint az abszolút jónak, de nem is mint az abszolút rossznak nyilvánulását, hanem mint a jónak és rossznak vegyülékét mutatja be, oly szempontokat nyújt a nevelőnek érdekesen, elevenen s világosan, nem tudálékosan és mégis szakszerűen írott fejtegetéssével, melyek gyakorlati vademecum gyanánt szolgálhatnak minden nevelőnek, hogy a rábízott ifjakat bizton vezethesse a testi és lelki érettség felé. *Gyulai Agost.*

Loeczka Alajos: Iskola és élet a nevelés új útjain. A szerző kiadása. 1935.

158 l.

Nagyobbára szétszórta megjelent cikkek és tanulmányok, amelyek így összegyűjtve, mintegy keresztmetszetben szemléltetik a szerzőnek pedagógiai-irodalmi készségét és hivatottságát, széles látókörét, amely messze túlhalad saját szaktárgyain és ritka fogékonyságát az újabb és legújabb mozgalmak iránt. A közlemények főleg négy pont körül csoportosulnak: új nevelés és iskola, nemzetköziség, természettudományok, család.

A cikkek sorrendjében a tárgyi kapcsolatok mellett a szerzőnek saját értékelését is felismerni véljük. Mindjárt az első, *A társadalom és az iskola*, programmatikus és saját pedagógiai hitvallását mutatja be: az iskola a vadlőttak padján ül, a társadalom lázas nyugtalansága átragadt az iskolára; összkép a társadalomnak ama számtalan és szétágazó kívánságáról, amelyek a legfőbb tanügyi hatósághoz érkező beadványokban foglaltatnak; ezek szerint tervszerű munka helyett ötletszerű kapkodás, messzebbtől elgondolás helyett hatalmas pártfogók utáni szaladgálás irányítaná az iskolát; a gépkorszak, racionalizmus, merkantilizmus és industrializmus becsempészte szel-